Sosyal Bilimler Dergisi / The Journal of Social Sciences

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 8, Sayı: 55, Aralık 2021, s. 113-133

ISSN: 2149-0821 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.29228/SOBIDER.54823>

Doç. Dr. Hasan KARAKÖSE

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, hasanahievran@gmail.com

Duha ABDALMAJED ABDALHAMED

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Yüksek Lisans Öğrencisi, duhamajed87@gmail.com

Huda ADIL ABDULLAMAER HAWEJAH

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Yüksek Lisans Öğrencisi, hudaadil68@gmail.com

Fatimah MERIE HAMMOOD ABBOOSH

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Yüksek Lisans Öğrencisi, vnb07834@gmail.com

YAKINÇAĞ TARİHİ ALANINDA ARAPÇA KAYNAKLAR

Özet

Türkiye’de tarih veya diğer alanlarda yabancı kaynakların hemen hemen tamamına yakını Avrupa veya Amerika’da yapılan çalışmaları içermektedir. Diğer bir ifade ile Türkiye’de fikir ve bilim alanında yerli kaynakların dışında batı kaynakları önemli bir referans oluşturur. Bu yaklaşım, diğer dünya devletleri ile gelişmeleri ve yenilikleri paylaşımda iyi olmakla birlikte eksik bir yöneliştir. Yakın komşularımız olan ve İslam dünyası içinde yer alan devletlerdeki ilmi çalışmaları, fikri yaklaşımları bilmemiz hayati önem taşımaktadır. Son zamanlarda Rusça ve İbranice öğrenme ve buralardaki ilmi kaynakları takip etme adına yapılan çalışmalar sevindiricidir. Fakat Balkan ülkeleri, İtalya, Gürcistan gibi ülkelerdeki çalışmaları ve kaynakları bildiğimiz ve takip ettiğimiz söylenemez. Aynı durum Orta Doğu coğrafyasını oluşturan komşu devletlerdeki ilmi çalışmalar ve fikir hareketlerini takip etme için de söz konusudur ve yetersizdir.

Çalışmada bir kaynağın önce Türkçe tanıtımı yapılmış olup, devamında metnin Arapçası verilmiştir.

Anahtar kelimeler: Tarih, Yakınçağ, kaynaklar, Osmanlı tarihi, Irak, Orta Doğu

ARABIC RESOURCES IN THE FIELD OF CURRENT AGES HISTORY

Abstract

Almost all of the foreign sources in history or other fields in Turkey include studies done in Europe or America. In other words, in the field of ideas and science in Turkey, apart from domestic sources, western sources constitute an important reference. Although this approach is good at sharing developments and innovations with other world states, it is an incomplete direction. . It is vital that we know the scientific studies and intellectual approaches in our close neighbors and states within the Islamic world. The recent studies on learning Russian and Hebrew and following the scientific resources in these places are pleasing. However, it cannot be said that we know and follow the studies and resources in countries such as Balkan countries, Italy and Georgia. The same is true for following the scientific studies and intellectual movements in the neighboring states that make up the Middle East geography, and it is insufficient.

Before, in the study, any source was introduced in Turkish. Immediately after, the Arabic of the Turkish introduction text is given.

Keywords: History, contemporary, sources, Ottoman history, Iraq, Middle East

1- Rafet Ğanîmî eş-Şeyh, Nâci Abdülbâsîd Hüdhd, Mahmud Ramazan, **Istraticiyetü ed-Devleti'l-Osmaniyyeti fi Mıntıkati'l-Halîci'l-Arabiyyeti (1869-1914).** (*Arap Körfez Bölgesinde Osmanlı Devleti'nin Stratejisi (1869-1914)*). Merkezu'l-Hadâratî'l-Arabiyyeti, Kahire. Eser, 1869-1914 yılları arasında Osmanlı Devleti'nin Arap Körfezi bölgesindeki stratejisini ve İngiltere ile mücadelesini incelemektedir.

المألف: د. رافت غنيمي الشيخ, د. ناجي عبد الباسط هدهود, د. محمود رمضان اسم الكتاب استراتيجية الدولة العثمانية في منطقة الخليج العربية (1869-1914) وفي اطار التنافس العثماني البريطاني علي اقطار الخليج العربي, دار النشر: مركز الحضارة العربية- القاهرة

2-Meysem es-Süveydî Abdülhıdır Cebbar Ali, **en- Neşâtü'l-Masrafiyyi fi'l-Irakı Hilale'l Hükümeti'l-Osmâniyyeti ve İhtilâli'l-Biritâniyyi.** (*Geç Osmanlı İdaresi ve İngiliz İşgali Zamanında Bankacılık Faaliyetleri (1869-1917)*). Külliyyetü Terbeviyyeti el-Meftûhati/ el-Merkezu'd-Dirasiyyi, Babil-2016. Eserde, Osmanlı Devleti'nin çökmesi, sömürgeciliğin nüfuz etmesi ve idarenin bozulduğundan dolayı ele alınan konu modern ve çağdaş Irak tarihinde en kötü dönemlerden birisi olarak ele alınmaktadır. Bu dönemde Irak'ta imtiyazlar elde etmek için sömürgeci Avrupa devletleri arasında güçlü bir yarış ve sömürü alanları vardır

تأليف: ميثم السويدي عبد الخضر جبار علي. اسم الكتاب : النشاط المصرفي العراق خلال الحكومة العثمانية و احتلال البريطاني (1869-1917). في الكتاب تعد المدة التي تناولها البحث من اسوء الفترات التي مرت على تاريخ العراق الحديث و المعاصر حيث انتشار الفساد الإداري و التغلغل الاستعماري و انهيار الدولة العثمانية و على الرغم من ذلك كانت هناك مجال استثماري و منافسة قوية بين الدول الاوربية الاستعمارية للحصول علي امتيازات في العراق الامر.....

3- Şükrü, Mahmud Nedim, **Harbü'l-Irak (1914-1918),** (*Irak Savaşı (1914-1918)*). Şirketü'n-Nebras-1954. Eser, Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı İmparatorluğu ile İngilizler arasında 26 Kasım 1914'te Basra Valiliği'ne İngilizlerin çıkarılmasıyla başlayan Birinci Dünya Savaşı

sırasında yaşananları, Türk kuvvetlerinin Bağdat'a çekilmesi, Selman-ı Pak ve Kûtu'l Amâre savaşlarını anlatır.

تأليف، شكري محمود نديم . اسم الكتاب، حرب العراق (1914-1918) يناقش هذا الكتاب الحروب العسكرية خلال الحروب العالمية الأولى بين الدولة العثمانية و الدولة البريطانية خلال الحرب الأولى والتي بدأت بانزال البريطاني في الفاو محافظة البصرة في 26 تشرين الثاني 1914 و تحرك هذه القوات و تراجع القوات تركية نحو بغداد وصولاً إلى سلمان باك و سقوط العمارة و الكوة و الناصرية

4- Suveyd Sayd, Salli Hayri Madrud, **Istraticiyetü'd-Difâi'l-Biritâniyyi Hisâru'l-Kûti (5 Aralık 1915-29 Nisan 1916)**. (*Kut Kuşatmasında İngiltere'nin Savunma Stratejisi (5 Kanunuevvel 1915/ 29 Nisan 1916)*). Vasıt Üniversitesi Edebiyat Fakültesi. Bu ilmî çalışma, Kutu'l-Amare olayını 1842 'den bu yana İngiltere'yi aşağılayan en ağır saldırılardan birisi olduğunu ortaya koymaktadır. Eser bu olayı 1942'de Singapur'un düşürülmesine kadar en aşağılayıcı büyük bir facia olarak nitelirmektedir.

المؤلف: د. فهد صويد صيد، د. صلي خيرى مطرود. المؤلف : استراتيجية الدفاع البريطاني حصار الكوت . ناشر، كلية التربية / جامعة واسط . المؤلف ناقش هذه الدراسة عملية كوت الامارة اكبر فاجعة مخزية وقعت لاي حملة بريطانية منذ عام 1842. وكتب لهذه الحادثة ان تبقى بصفتها اكبر فاجعة مخزية الى ان تم سقوط سنغافوره عام 1942 .

5-Şükrü Mahmud Nedim, **Harbü'l-Irak (1915-1918)**. (*Irak Savaşı*). Şirketü'n-Nebras-1954. Yazar, Birinci Dünya Savaşı kitabının dördüncü bölümünde (Bağdat'a Doğru İlk İlerleme). Bağdat'a doğru ilk ilerleme kararı olan Selman-ı Pak ile Kut'a doğru çekilmeyi, Türklerin, İngilizleri takibini, Kut'un kuşatılması ve savunması ile alınması gereken dersleri tartışmaktadır.

المؤلف يناقش في الباب الرابع في كتاب حرب العراق (. تأليف، شكري محمود نديم . الناشر، شركة النبراس 1954 الزحف الاول نحو بغداد) و الذي يتضمن قرار التقدم نحو بغداد- معركة سلمان باك -الانسحاب نحو الكوت و المطاردة التركية – حصار الكوت و الدفاع عنها و الدروس المستحصلة .

6- Necatoğlu, **Şühedâü'l-Irak fî Harbi'l-Âlemiyyeti fî Dav'i'l-Vesâiki ve'l Mesâdirü'l-Osmâniyyeti**. (*Osmanlı Kaynak ve Belgelerine Göre Birinci Dünya Savaşı'nda Irak Şehitleri*). Dâru'l-Hikmet, 2019. Kitap, Bağdat harbinde Osmanlı kuvvetleri ile İngiliz güçleri arasındaki destek, kuvvet durumlarını, cihat hareketi ilânını, nefiru'l-âm yani seferberlik, Irak ülemâsının Osmanlı Devleti'ne desteğini tartışmakta ve incelemektedir.

مؤلف:نجات اوغلو , اسم الكتاب : شهداء العراق في الحرب العالمية الأولى في ضوء الوثائق والمصادر العثمانية. الناشر: دار الحكمة 2019. المؤلف يناقش الكتاب دعم القوات العثمانية في حرب بغداد بين القوات البريطانية و العثمانية و بحث الكتاب حركة الجهاد و اعلان (سفربرلك)اي النفير العام (حالة الطوارئ) و مساعدة علماء الدين العراقيين للدولة العثمانية

7-Nedîmü'l-Abdullah, **Mietü Senetin Ale'l-Hamleti'l-Biritâniyyeti Alâ Bilâdi mâ Beynennehrayn**. (*Mezopotamya ülkelerinde İngiltere'nin Askerî Harekâtından Bu Yana Geçen Yüzyıl*). Createspace, Londra. Yazar, kitapta İngiliz subay ve generallerinden sekiz tanesinin hayatını incelemektedir. Ayrıca, İngiliz kuvvetlerinin Irak'a girip işgalinden, düşmesine kadar Osmanlı kuvvetleri ile yaptıkları savaşları incelemektedir.

المؤلف : نديم عبدالله , اسم الكتاب: مائة سنة على الحملة البريطانية على بلاد ما بين النهرين. الناشر, عن دار جريتهج بلندن . المؤلف ناقش في هذا الكتاب حياة ثمانية من الجنرالات والضباط البريطانية الكبار و الحروب التي خاضوها مع القوات العثمانية مع بدء دخول القوات البريطانية الى العراق حتى تسلم.

8-Ali Şakir, *Dirâsâtü fi't-Târîhi'l-İktisâdiyyi ve'l-İctimâiyyi el-Irakî ve'l-Filistîn fi'l-Ahdi'l-Osmâniyyi*. (Osmanlı Devleti Zamanında Filistin ve Irak'ın Sosyal ve Ekonomik Tarihi Üzerine Çalışmalar). Dârü'l-Ğidâi, 2015. Kitap, Osmanlı Devleti'nin Anadolu ve vilayetlerde yürüttüğü mali düzenlemeleri ve askeri iltizama karşılık mali iltizamı sağlamak için iktâ uygulaması yürütülen Basra'daki mali düzenlemeleri ve Filistin'deki uygulamaları incelemektedir.

المؤلف, د. على شاكير . اسم الكتاب, دراسات في التاريخ الاقتصادي و الاجتماعي للعراق و الفلسطينيين في العهد العثماني. ي الاتاضول والايالات الناشر, دار الغيداء 2015 . يناقش هذا الكتاب التنظيمات المالية التي طبقتها الدولة العثمانية ف و التي انعكست بشكل مباشر على انتظامات المالية في البصرة حيث اتخذها شكلا اقطاعيا حيث يفوم على تامين الانتظامات المالية بدلا من الانتظامات العسكرية .

9-Abdürrezzak el-Helûlî, *Târîhu't-Talim'i fi'l-Irakî fi'l-Ahdi'l-Osmâniyyi (1638-1917)*. (Osmanlılar Zamanında Irak'ta Eğitim Taihi). Şirketü'l-Ehliyye, 1959. Kitap, Abbasi Devleti'nin yıkılması sebebiyle, Irak tarihinde önemli karanlık zaman dilimi olan kitapları ve kütüphaneleri yakan Hülâgû idaresi ve Osmanlıların giriş mücadelelerinden sonra Irak'ta yeniden uyanış ve eğitim dönemlerinden bahseder.

المؤلف, عبد الرزاق الهلولي , اسم الكتاب: تاريخ التعليم في العراق في العهد العثمانية. (1638-1917) دار النشر, شركت الاهلية , سيتعرض هذا الكتاب في فصوله التعليم و نهضته في العراق بعد صراعات سبقت دخول العثمانيين من خيث الدولة العباسية و سيطرة هولاقو و حرقه المكتبات و الكتب من اهم الحقب المظلمة في تاريخ العراق .

10-Abdürrezzak Helûlî, *İskânü'l-Aşâiri fi Ahdi'l-İmparatoriyyeti'l-Osmâniyyeti*. (Osmanlılar Zamanında Aşiretlerin İskanı). Şirketü'l-Ehliyye, 1959. Bu kitapla, çorak arazinin , kısa süre sonra verimli araziye nasıl dönüştüğünü, insanlığın yayılma ve genişleme sebebini bilirsek, Osmanlı Devleti'nde sosyal tarihin nasıl oluştuğunu da öğrenebiliriz

المؤلف, عبد الرزاق الهلولي , اسم الكتاب: اسكان العشائر في عهد الامبراطورية العثمانية. الناشر, شركة الاهلية 1959 بهذه الدراسة, نستطيع ان نكشف كيف تشكل تاريخ الاجتماعي في الدولة العثمانية, و ان نعرف العوامل البشرية للانتشار و التوسع و كيف انقلبت الاراضي الجرداء الى اراض معمورة بعد فترة قصيرة.

11-Azzü Muhammed Abdülkadir Nâcî, *Hizbü'l-Ba'si'l-Arabiyyi'l-İştirâkiyyi Dımne Terkîbeti'l-Müctemai'l-Irakıyye*. (Irak Toplumunun Oluşumunda Sosyalist Baas Partisi). *Dirâsetün İlmiyyetün*. Kitap, Baas Partisi'nin ortaya çıkmasına neden olan siyasi ve sosyal durumları, Suriye'de ortaya çıkışı ve Irak'a geçişi bakımından ele almaktadır. Ayrıca, Baas Patrisi'nin Irak toplumunda ,sosyal ayrılmaların gerisindeki görüşlerini, fikir ve ideolojisini tartışmaktadır.

مؤلف, عزو محمد عبد القادر ناجي . اسم الكتاب , حزب البعث العربي الاشتراكي ضمن تركيبة المجتمع العراقية. مؤلف يناقش الظروف السياسية والاجتماعية التي ادت الى ظهور حزب البعث من حيث نشوء حزب البعث في سوريا و انتقاله الى العراق . ايضاً ايديولوجية و فكر حزب البعث و آرائه حول التمايزات المجتمعية في المجتمع العراقي.

12-Fahri Kudûrî, *Hâkezâ Araftü el-Bekr ve Saddam Rihleten 35 Âmen fi Hizbi'l-Ba'si*. (el-Bekir ve Saddam Baas Partisi'nin Otuz Beş Yılına Böyle Bilmektedir). Dârü'l-Hikmet, Londra. Bu hatırat kitabı Fahri Kudûrî'nin, Irak Cumhurbaşkanı Ahmet Hasan el-Bekrî ve Saddam

Hüseyin ile otuz beş yıllık siyasi yolculuğunu, şahsî tecrübelerini ve ayrıca bu süre içindeki Irak'ın karanlık tarihini kapsamaktadır.

المؤلف, فخري قدوري , أسم الكتاب, هكذا عرفت البكر و صدام رحلة 35 عاما في حزب البعث , الناشر , الحكمة لندن. ضم هذا الكتاب مذكرات الدكتور فخري قدوري عن مسيرة الحزبية خلال 35 سنة و تجارية الشخصية مع رئيس العراق احمد حسن البكر و صدام حسين و ما حصل في تلك الفترة المظلمة من تاريخ العراق.

13- Yazar (?), Mileffü Vesâik'ı-Filistîn. (*Filistin Belgeler Dosyası*), (Bölüm II. 1950-1969'a kadar). Kahire, Milli Rehberlik Bakanlığı, Devlet Araştırma Kurulu, 1969. Bu dosya, 24 February 1954'te (Irak Kralı Nuri Said ve Türkiye Başbakanı Adnan Menderes arasındaki anlaşmayı) Filistin Araştırma Kurumu'nun ikinci bölümünü yayınladığı Filistin meselesi hakkındaki belgeleri içeren bir dosyadır.

المؤلف: (?), اسم المصدر: ملف وثائق فلسطين , أنالشر : وزارة الارشاد القومي. الهيئة العامة للاستعلامات القاهرة . القسم الثاني.(1969-1950) يحتوى المصدر المجموعة اوراق و وثائق خاصة بالقضية الفلسطينية حيث يضم الجزء الثاني ما نشرته مؤسسة الدراسات الفلسطينية نسخة كاملة من ملف الموقع (ملك العراق نوري السعيد و رئيس جمهورية

تركيا عدنان مندريس) في 24 فبراير 1954

14- Muhammed Mazhar el-Edhemî, el-Melikü'l-Faysali'l-Evveli Hayâtühu's-Siyâsiyyeti ve Zurûfü Memâtihi el-Ğâmidati, Dirâsetün Vesâikiyyetün, en-Nâşiru Dâru'z-Zâkirâti Mileffü Vesâik'ı-Filistîn. Kitap, Irak'ı idare eden Kral I. Faysal'ın hayatını ve modern Irak'ı kurmasını ele almaktadır. Irak, sömürgeci İngiltere ile sert ve çetin mücadeleden sonra bağımsızlığını kazandı, Milletler Cemiyeti üyeliğine girme hakkını elde etti. Kitap, Irak'ı idare eden Kral I. Faysal'ın hayatını ve modern Irak'ı kurmasını ele almaktadır. Irak, sömürgeci İngiltere ile sert ve çetin mücadeleden sonra bağımsızlığını kazandı, Milletler Cemiyeti üyeliğine girme hakkını elde etti.

المؤلف: محمد مظفر الادهمي , اسم الكتاب , الملك الفصيل الأول حياته السياسية وظروف مماتة الغامضة دراسة وثائقية. الناشر : دار الذاكرات. يتناول هذا الكتاب حياة الملك فيصل الاول الذي حكم العراق و اسس دولته الحديثة . و حقق استقلاله بدخولهم عضوا في عصبة الامم بعد صراع مرير بينه و بين سلطة الانتداب البريطاني

15-Muhammed Cemal, Faysal Melikü'l-Irakı. (*Irak Kralı Faysal*) Matbûâtü'l-Mektebeti'l-Ehliyyeti. Bu kitap, Melik I. Faysal'ın sosyal ve siyasi düzeydeki hayatından sahneleri içermektedir.

المؤلف, محمد جمال, فيصل ملك العراق. أنالشر, مطبوعات المكتبة الاهلية. يضم هذا الكتاب من حيات الملك الفصيل الاول علي جميع الاصعدة السياسية و الاجتماعية .

16-Lütfi Cafer Ferc, el-Melikü Faysalü's-Sânî, (*Kral İkinci Faysal*), Arapça Ansiklopedi Yayınevi, 2002. Bu kitap, Kral Gazi bin Faysal'ın 2 Mayıs 1035'teki doğumundan 4 Temmuz 1958'deki ölümüne kadar ki hayatını ele almaktadır.

المؤلف, لطفى جعفر فرج , اسم الكتاب, الملك فيصل الثاني . أنالشر, دار العربية للموسوعات, 2002 . يتناول هذا الكتاب حياة الملك الفصيل بن غازى منذ ولادته فى 2 مايس 1935 م. حتى مصرعه يوم 14 تموز 1958.

17- Ali Ebû et-Tahîn, Melikü'l-Irâkı's-Sağîr Faysalü's-Sânî. (*Irak'ın Küçük Kralı İkinci Faysal*). Dâru's-Safahâtî. Bu kitap, kralın mürebbiyesi Betty Morrison ve arkadaşı Michael

Anvold'un hatıralarını içermektedir. Yayınlanan hatıralar Kral İkinci Faysal'ın çocukluğu hakkındaki makaleleri, bazı fotoğraf resimlerini ve hayatının ilk dönemlerini ihtiva etmektedir.

المؤلف: ترجمة و إعداد، علي ابو الطحين. أسم الكتاب: ملك العراق الصغير فيصل الثاني. النشر، دار الصفحات. يتضمن هذا الكتاب ذكريات مربية الملك بتى موريسون و صديقة مايكل انولد،

18-Muhammed Süheyl Tokuş, Tarihu'l-Irak (el-Hadis ve'l-Muasır). (Modern ve Çağdaş Irak Tarihi) Darü'n-Nefâis. Beyrut. Müellif Muhammed Süheyl Tokuş, bu araştırmada Bilâdü'ş-Şam'da Osmanlı-Safevî mücadelesinden başlayarak, Memluklu idaresi, Bilâd-i Şam'da Mısırlıların genişlemesi ve Irak'taki eserlerinden, Irak'ta Osmanlıların son dönemlerinden ve İngiliz nüfuzunun başlamasından bahsetmektedir.

المؤلف، محمد سهيل طقوش، إسم الكتاب؛ تاريخ العراق (الحديث والمعاصر) الناشر؛ دار النفائس بيروت. تناول المؤلف في هذا البحث تاريخ العراق الحديث و المعاصر بدءاً من الصراع العثماني الصفوي على العراق، مروراً بحكم المماليك، و التوسع المصري في بلاد الشام. واثره علي العراق. و تحدث عن العراق في نهاية العهد العثماني و بداية النفوذ البريطانية.

19 – Muhammed Emîn el-Ömerî, Tarîhu Mukadderâtî el-Irâkî's-Siyâsiyyi, (Irak'ın Siyasî Mukadderâtının Tarihi). el-Müessestü'l-Arabiyyeti li'd-Dirâsâti ve'n-Neşri. Bu kitap, 1919-1920 Irak devrimleri, Irak davası, Hicaz ayaklanması, Arap davasının iç yüzü ve Irak'ta Avrupalı devletlerin ilişkilerinin gelişmesinden resmi ve hususi belgelere dayandırarak bahseder.

المؤلف، محمد امين العمري، اسم الكتاب، تاريخ مقدرات العراق السياسي. هذا الكتاب: يبحث عن تطور العلاقات الدول الأوربية في العراق وعن سر القضية العربية والثورة الحجازية والقضية العراقية وعن ثورات العراق عام 1919-1920 مفصلاً ومستنداً إلى وثائق رسمية وخصوصية.

20-Emir Şekip Arslan, Tarîhü'd-Devleti'l-Osmaniyyeti, (Osmanlı Devleti Tarihi). Dârü İbn Kesîr (Dimeşk, Beyrut) 2011. Bu kitap Şekip Arslan'ın çağdaşı dört Osmanlı padişahı hakkında akademisyen ve araştırmacılara sunulan çalışmaları içermektedir. Şekip Arslan, Osmanlılar zamanında çeşitli makamlarda bulundu. İstanbul elçi yardımcılığı bunlardandır. Balkan Savaşı, Trablus Savaşı, Birinci Dünya Savaşı, Kanal Savaşı gibi Birinci Dünya Savaşı'nda bazı önemli etkinliklere katıldıktan sonra, Osmanlı başkentinde siyasilere karşılaşması Osmanlı Devleti'nin ve başkent'in iç durumunu öğrenme imkânı vermiştir.

اسم المؤلف، امير شكيپ ارسلان، اسم الكتاب، تاريخ الدولة العثمانية، الناشر، دار ابن كثير، دمشق-بيروت 2011. هذا الكتاب من الوثائق التي قدمت للأكاديميين والباحثين. عاصر امير رحمه الله اربعة سلاطين العثمانيين. خلال العهد العثماني. شغل مناصب مختلفة. منها نائب سفير اسطنبول (الابرلمان) اتاح لقائه بالسياسيين في العاصمة العثمانية معرفة اسرار الدولة واسرارها. بعد المشاركة في احداث معينة في الحرب العالمية الاولى. مثال معركة طرابلس وحرب البلقان، و معركة القتاة.

21-Abdürrezzak el-Hasenî, Târîhu'l-Irak (el-Hadîs ve'l-Muâsır). (Irak Tarihi / Modern ve Çağdaş).el-Müessestü'l-Arabiyyeti li'd-Dirâsâti ve'n-Neşri. Yazar, eseri 1914'te Büyük Harb'in başlamasından, 1932'de Irak'ın Birleşmiş Milletler Cemiyeti'ne üye olmasına kadar ki modern Irak tarihine ayırması, Irak tarihi alanında büyük bir boşluğu doldurmaktadır. Bu eser sömürü ve işgal dönemlerindeki olayları tatlı bir ifade ile ortaya koymakta, bütün yazdıklarını tarihi belge ve siyasi vesikalarla desteklemektedir.

المؤلف, عبد الرزاق الحسني, تاريخ العراق (الحديث و المعاصر) سد هذا الكتاب فراغا عظيما في تاريخ العراق الحديث و المعاصر. المدرسة العربية للدراسان و النشر. اذ خاصه المؤلف بتاريخ العراق منذ بداية الحرب العظمى في سنة 1914 الي تاريخ دخوله في عصبة الامم وهو عام 1932, حيث يسرد الحوادث التي حدثت في دوري الاحتلال و الانتداب بأسلوب عذب و يدعم كل ما يقوله بالوثائق السياسية و الصكوك التاريخية.

22-Somersset de Geer, Terc. İbtisam Abdullah, **el-Bisâtü'z-Zehebî: el-Hamletü'l-Biritaniyyetü ale'l-Irak ve's-Suriye 1941.** (*Altın Sergi: İngiltere'nin Irak ve Suriye'ye Saldırısı 1941*). Darü'l-Meda li'd-Tibâati ve'n-Neşri. Bu kitapta Subay Somersset de Geer, bu dönemde neredeyse itibarını kaybedecek olan Biritanya'nın nüfuzunu yeniden kazanması için, Winston Churchill'in emri ile Irak üzerine yapılan saldırıyı ayrıntılarıyla anlatmaktadır. Bu hatıratın yazarı Somersset de Geer, aslında bu kitabı yayıncı Cokerpell'in isteği üzerine yazdığını ve önceden tek tertip üzere basımının yapıldığını söylemektedir.

المؤلف: سومرست دي جير / ترجمة: ابتسام عبد الله. اسم الكتاب: البساط الذهبي: الحملة البريطانية علي العراق و سوريا 1941. الناشر: دار المدى للطباعة و النشر. وفي هذا الكتاب, يروى الضباط سومرست دي جير تفاصيل الحملة البريطانية علي العراق والتي جانت بناء على اوامر وينستون تشرشل, وذلك لاستعادة النفوذ البريطاني الذي اوشك علي الضياع في تلك الفترة ويقول المؤلف سومرست دي جير صاحب هذا المذكرات بانه كتب هذا الكتاب اصلا بناء علي طلب دار النشر كوكير بل و طبع من قبلها على نسق واحد من مطبوعها.

23-Hişam Sevâdî Hâşim, **Târîhu'l-Irâkıyyi'l-Hadîs mine'l-Fethi'l-Osmâniyyi ilâ Nihâyeti'l-Harbi'l-Âlemiyyeti'l-Ûlâ.** (*Osmanlı'nın Fethinden Birinci Dünya Savaşı'nın Sonuna Kadar Modern Arap Tarihi*), Dâru'l-Fikr li'n-Neşri ve't-Tevzîi. Bu çalışma, 1516 yılında Osmanlı'nın fethinden, 1918 yılında Birinci Dünya Savaşı arasındaki Osmanlı döneminde Arap vatanının tarihini incelemektedir.

المؤلف, هشام سوادى هاشم, اسم الكتاب, تاريخ العربي الحديث من الفتح العثماني الي نهاية الحرب العالمية الاولى. الناشر, دار الفكر للنشر و التوزيع. ذلك تأتي هذه للدراس -الي جانب دراسات اخرى -. لدراسات تاريخ الوطن العربي ابان العهد العثماني 1516-1918 و تحديدا من الفتح العثماني الي نهاية الحرب العالمية الاولى

24-Abdürrezzak el-Hasenî, **Târîhu'l-Irâkı's-Siyâsiyyi'l-Hadîs,** (*Irak'ın Modern Siyasî Tarihi*), Dârur'r-Râfiteyni ve't-Tibâati ve'n-Neşri, Bu kitap Irak'ın eski tarihini Britanya'nın buradaki çıkarlarını, işgalin durumunu, Irak'ta sömürge yönetiminin uygulanışının temel esaslarını, milli hükümetin oluşumunda anayasanın hazırlanmasını, yabancı devletlerle, özellikle Britanya ile olan ilişkilerini açıklamaktadır. Ayrıca bağımsızlık durumunu ve bunun demokratik sistemin üzerine inşa edildiği temele oturtulması hususunu araştırmaktadır.

المؤلف, عبد الرزاق الحسنى. اسم الكتاب: تاريخ العراق السياسي الحديث. الناشر: دار الرافدين للطباعة و النشر. يتناول هذا الكتاب, بالبحث تاريخ العراق القديم والمصالح البريطانية فيه, و كيفية احتلاله و فرض النظام الانتداب عليه و يبعث في تكون الوطني فيه و سن القانون الاساسي لدولته و يوضح علاقته بالدولة البريطانية خاصة. و كيفية تحرره منها و قيام منظماته الديموقراطية علي الاساس الذي قامت عليه.

25-Muhammed Hamdi el-Caferî, **el-İnkılâbü'l-Vasiyyü** (*Vasi Darbesi /Vasi İnkılâbı*) Mektebetü Medbûlî. Araştırmacı bu kitapta, Irak'ta kral yönetimi zamanında olan hadiselerle ışık tutan analiz metodu kullanımını sunmaktadır. Birinci bölümde, 1945'de İkinci Dünya Savaşı'nın bitiminden 1952'de olan halk ayaklanmasına kadar siyasi, sosyal ve ekonomik konuları açıklamaktadır. Araştırmada 1952 Kasım ayında genel ortamın patlak vermesine yardımcı olan ve hükümete karşı ortamın yükselmesindeki faktörleri göz önünde bulundurmaktadır.

المؤلف، محمد حمدي الجعفري، اسم الكتاب؛ الانقلاب الوصي، الناشر، مكتبة المدبولي. قدم الباحث في هذا الكتاب، دراسة اخذت منهجا تحليليا سلطت الضوء على مجريات فترة الحكم الملكي في العراق. فقد بدأ الفصل الاول بأستعراض الازواض الاقتصادية والاجتماعية والسياسية في العراق منذ انتهاء الحرب العالمية الثاني عام 1945. وحتى قيام الانتفاضة الشعبية عام 1952. باعتبارها عوامل ساهمت في تصعيد الموقف ضد الحكومة و ساعدت في انفجار الوضع العام في تشرين الثاني عام 1952.

26-Sâlih Sâib el-Cubûriyyi, Safahatü min Tarihi'l-Irakî'l-Muâsır / Müzekkeratü Ferîku'l-Evvel Rûkni Salih Sahibü'l-Evvel el-Cuburi. (Çağdaş Irak Tarihinden Sayfalar, Korgeneral Salih Sa'b el-Cuburin Hatıraları). Müntedi el-Maarif. Kitap ilk defa çağdaş Irak tarihinden sıcak olayların önemli, nadir ve mühim olanlarını ayrıntılı olarak vermektedir. Bunlar benzersiz, belgeli ve bunlara ilaveten gözle müşahade edilmiş bilgilerdir. Bunlar Irak'ın siyasi ve askeri tarihi hakkında Arap kütüphanelerine önemli katkılardır. Okuyucular ve uzman araştırmacılar bunlardan uzak kalamazlar.

المؤلف، صالح صائب الجبوري، اسم الكتاب، صفحات من تاريخ العراق المعاصر (1914-1958). مذكرات الفريق الاول الركن صالح صاحب الجبوري. الناشر: منتدى المعارف. يقدم الكتاب ولأول مرة تفاصيل مهمة و نادرة عن اهدات ساخنة من تاريخ العراق المعاصر هي معلومات فريدة من نوعها و موثقة بالاضافة الي كونها صادرة عن شاهد عيان علي تلك الاحداث ... انه اضافة جيدة للمملكة العربية في تاريخ السياسي و العسكري للعراق و لا يملك الباحث المتخصص والقارئ العادي الاستغناء عنه.

27-Hanna Betato, Terc. Afif er-Rezzâz, el-İrâk et-Tabakâtü'l-İctimâiyyetü ve'l-Harekâtü's, Sevriyyetü min Ahdi'l-Osmâniyyi Hattâ Kıyâmi'l-Cumhuriyyeti el-Kitâbü'l-Evvelü) (Osmanlı'dan Cumhuriyetin Kuruluşuna Kadar Sosyal Sınıflar ve Devrimci Hareketler/Birinci Kitap), Müessesetü'l-Ebhâsi'l-Arabîyyeti. Bu kitap, eski Arap sosyal sınıflarını, kavramların uygunluğunu, teorik ve pratik açıklamaları kapsayan, Iraklıların farklılıkları ve toplumlarının bozulmasına ilaveten krallık döneminde birbirine bağlı temel yapıya doğru ilerlemelerinden bahsetmektedir. Buna ilaveten arazi ve mal sahipleri, şeyhler, ağalar ve çiftçilerden bahsetmektedir.

المؤلف : حنا بطاطو، اسم الكتاب، العراق (الطبقات الاجتماعية و الحركات الثورية من العهد العثماني حتي قيام الجمهورية) (الكتاب الاول) الناشر . مؤسسة الابحاث العربية. يتكلم هذا الكتاب، عن طبقات العراقية الاجتماعية القديمة حيث يشمل توضيحات عملية و نظرية، و ملائمة المفاهيم و حول تباين العراقيين و تخلخل مجتمعهم و تقدمهم في العهد الملكي باتجاه بنية اساسية متماسكة و ايضا يتحدث عن الملاكون و اصحاب الاراضي و المشايخ و الاغوات و الفلاحون

28-Rağîd es-Sulh, Harben Britanya ve'l-Irak (1941-1991), (Irak-İngiltere Savaşı (1941-1991). Şirketü'l-Matbûâtî li't-Tevzîi ve'n-Neşri. Kitap, 1941 yılının ilk yarısı sırasında Britanya, Irak'a karşı savaşa girdi. Yaklaşık yarım asır sonra 1991 yılının ilk yarısında Britanya Irak'a karşı ikinci defa savaşa girdi ve iki ülke arasında savaş yeniden başladı. Bu araştırmayı ve üzerinde düşünmeyi gerektiren bir konudur. Biz gelip geçen ve tesadüfî bir olayla mı karşı karşıyayız? Yoksa bu sebepler 1940'lı yıllardan, günümüze kadar var olan iki ülke arasındaki ilişkiler yumağı içinde midir?

المؤلف؛ رغيد الصلح، اسم الكتاب، حربا بريطانيا و العراق (1941-1991) الناشر، شركة المطبوعات للتوزيع و النشر. خلال النصف الاول من عام 1941. دخلت بريطانيا حربا ضد العراق. و بعدها بنصف قرن تقريبا. في النصف الاول من عام 1991. خاضت بريطانيا حربا ثانية ضده. و تكرار الحربين بين البلدين. لهو مسئلة تستحق التأمل و التبصر. فهل نحن امام مواجهات نجمت عن اسباب عابرة او طارئة. ام ان هذه الاسباب تتدرج في اطار نمط من العلاقات بين البلدين كان موجودا في الاربعينات وما يزال قائما حتي ايامنا هذه.

29-Zeki Salih; Mukaddimetü fî Dirâseti'l- Irâkı'l-Muâsırı (1953), (Çağdaş Irak Eğitime Giriş-1953), Matbuatu'r-Rabîta. Yazar bu eseri araştırmacılara çağdaş Irak tarihi hakkında ilkeler belirlemek için yazmıştır. Birinci bölümde Osmanlı yönetiminden Britanya sömürge dönemine kadarki Irak tarihinin esaslarını, yirminci devrimi ile Irak Devleti'nin doğuşunu, sonuçlarını ortaya koymaktadır. Bundan sonra krallık devletinin ortaya çıkışı, Kral Birinci Faysal'ın tayini, bağımsızlık anlaşmaları, hükümet inkılaplarını açıklar. İkinci bölümde resmi dairelerden, belgelerden, bakanlıklardan, araştırma yollarından, kütüphanelerden, Irak'ın çağdaş tarihini bilmeye yardımcı olan ve araştırmacıların faydalandığı Arap ülkelerindeki kitaplardan bahsetmektedir.

المؤلف , زكى صالح , اسم الكتاب , مقدمة في دراسة العراق المعاصر , الناشر . مطبعة الرابطة

الف الكاتب هذا الكتاب لكي يضع فيه اساسيات للباحث عن تاريخ العراق المعاصر. فوضع في الباب الاول اساسيات عن تاريخ العراق منذ السيطرة العثمانية و الانتداب البريطاني. و من ثم نشأ الدولة العراقية مروراً بثورة العشرين و نتائجها و من ثم بين كيفية نشوأة الدولة الملكية و تنصيب الملك فيصل الاول و معاهدات الاستقلال و الانقلاب الحكومية و في الباب الثاني ذكر وسائل البحث من سجلات و دوائر الرسمية و وزارات و مكاتب و كتب في البلاد العربية التي تفيد الباحث و تساعد في معرفة التاريخ المعاصر للعراق

30-Ali el-Verdî, Lemehâtün İctimâiyyetün min Târîhi'l- Irakı'l- Hadîsi (el-Cüz'ü's-Sâlis). (Modern Irak Tarihinden Sosyal Yansımalar). Matbaatü'l-İrşâd bi Bağdat. Bu bölüm, “Irak Tarihinin Sosyal Profiller” kitabından ilhamdır. Yazar Ali Verdî, Sultan Abdülhamid idaresinin Irak tarihinde önemli bir dönemini ele almıştır. Bu bölümde Sultan Abdülhamid döneminde olan savaşları, İran, Irak ve diğer ülkelerde olan meşrutiyet veya anayasayı ele almaktadır. Yazar, anayasanın resmen ilanı ve Abdülhamid'in halli konusuna değinmekte ve Irak'ta anayasanın ilanında olan olayların sonuçlarından bahsetmektedir.

المؤلف , علي الوردي , اسم الكتاب , لمحات اجتماعية من تاريخ العراق الحديث (الجزء الثالث). الناشر , مطبعة الارشاد بغداد. في هذا الجزء الهام من كتاب لمحات اجتماعية من تاريخ العراق. تناول المؤلف علي الوردي فترة هامة من تاريخ العراق هي فترة تولي السلطان العبد الحميد الثاني وما دار في عهده من حروب ثم تحدث عن المشروطة او الدستور في ايران. ثم العراق و بقية الاقطار . وكذلك تطرق لمسألة اعلان الدستور رسميا و خلع السلطان عبد الحميد . و الآثار المترتبة التي حدثت في العراق اجراء اعلان هذا الدستور.

31-Tarık İbrahim Şerif, Sîretü Hayâtî'l-Meliki'l-Faysal es-Sânî Âhiru Meliki'l-Irâk. Azîm (1935-1958). (Irak'ın Son Büyük Kralı Kral İkinci Faysal'ın Hayat Biyografisi 1935-1958). Ubeykân. Kral İkinci Faysal'ın Irak'ın son hükümdarıdır. Bu kitap, Kral Faysal b. Gâzî'nin 2 Mayıs 1935'te doğumundan, 14 Temmuz 1958'de ölümüne kadarki hayatını ele almaktadır.

المؤلف , طارق ابراهيم شريف . اسم الكتاب , سيرة حياة الملك فيصل الثاني اخر ملوك العراق العظيم (1935-1958). الناشر , العبيكان . الملك فيصل الثاني اخر ملوك العراق. هذا الكتاب يتناول حياة الملك فيصل بن غازي منذ ولادته في 2 اياريس 1935 م , حتي مصرعه يوم 14 تموز 1958

32-Abdürrezzak el-Hasenî, es-Sevratü'l-Irâkıyyeti'l-Kübrâ, (Büyük Irak İhtilâli). Dârur'-Râfideyni li'n-Neşri ve't-Tıbbâihî. Büyük Irak ihtilâlindeki gizli kalmış yönleri açığa çıkaran bu kitap, tarihî gerçekleri ve gereken milliyetçi nedenleri ortaya koymaktadır. Çünkü, tarihçi kitabında, bu konuda yazmayı düşünen kimse için bütün kapıları açan belgelerin önemli bir kısmını sunduğu gibi ihtilal haberlerinin büyük bir kısmını da bunlarla desteklemektedir.

المؤلف , عبد الرزاق الحسني , اسم الكتاب , الثورة العراقية الكبرى . الناشر , دار الرافدين للنشر و الطباعة. هذا الكتاب الذي يكشف عن الاسرار التي احاطت بالثورة العراقية الكبرى , اظهارة للحقائق التاريخية. وما تتطلبه العوامل الوطنية. حيث عمد المؤرخ في كتابه هذا الى جمع معظم اخبار الثورة كما قام بايراد اهم مستنداتها , فافتاح بذلك الباب على

مصارعيه لمن يريد الكتابة في هذا الموضوع.

33-Yakup Yusuf Koriyye, el- İngiliz fî Hayâti Faysal. (*Faysal'ın Hayatında İngilizler*). el-Ehliyyetü li'n-Neşri ve't-Tevzî. Büyük Irak ihtilâli çıktığından beri, Merhum Kral Birinci Faysal, bir takım İngiliz kişilerle tanıştı. İster emir ister şerif, isterse kral olsun, bu tanışmanın onun siyasi hayatında bariz bir etkisi vardır. Onlardan birisi Lawrens gibi. Bunlar Şam tahtını ona hazırlayandır. Onların aralarında Cox ve Bill gibi ona Irak tahtını garanti edenler vardı. Diğerleri krallık sarayında doktor ve danışman olarak çalıştılar.

المؤلف , يعقوب يوسف كورية, اسم الكتاب, الانجليز في حياة فيصل. الناشر, الاهلية للنشر و التوزيع. منذ اندلاع الثورة العربية الكبرى, تعرف المرحوم الملك فيصل الاول على مجموعة من الشخصيات الانكليزية. كان لها اثرها المتميز في حياتها السياسية شريفا كان او اميرا او ملكا. فمنهم من مهد له عرش الشام مثل لورنس, ومنهم من ضمن له عرش العراق مثل كوكس و بيل و اخرون عملوا في قصره الملكي كاطباء و مستشارين.

34-Mîr Basri, İ'lâmü't-Türkmân ve'l-Edebi't-Türkiyye fî'l-Irâkı'l-Hadîs.(*Meşhur Türkmenler ve Modern Irak'ta Türk Edebiyatı*). Dârü'l-Varrak. Kitap birinci bölümde Türkmen tarihini, Osmanlı Devleti'nde yaptıkları görevleri sırasında tecrübe ve deneyimlerini nakleden siyasi ve askeri yüksek düzeyde önemli şahsiyetleri, onların Irak ile ilişkilerini ele almaktadır. Kitabın ikinci bölümde ise yazar, genel olarak idare, şiir ve edebiyat alanında başarılarını ortaya koyan Türkmen meşhurlarını ve Türk edebiyatını ele almaktadır.

المؤلف, مير بصري, اسم الكتاب, أعلام التركمان, والادب التركي في العراق الحديث. الناشر, دار الوراق. هذا الكتاب يتناول الكاتب في قسمه الاول تاريخ التركمان وعلاقتهم بالعراق واعلامهم المحترمين علي الصعيدين السياسي و العسكري, الذي نقلوا الخبرة و التجربة التي حصلوا عليها من خلال ممارستهم العملية في الدولة العثمانية. اما في القسم الثاني من كتاب فيتطرق المؤلف الي اعلام التركمان و اثار الادب التركي في بناء صرح الثقافة العراقية مشيرا الي انجازاتهم في ميدان الادب و الشعر و الادارة بشكل العام.

35-Sinan Marufoğlu, el-Irâkı fî'l-Vesâiki'l-Osmâniyyeti, el-Evdâu's-Siyâsiyyeti ve'l-İctimâiyyeti fî'l-Irâkı Hilâli'l-Ahdi'l-Osmâniyyi. (*Osmanlı Vesikalarında Irak, Osmanlılar Döneminde Irak'ta Sosyal ve Siyâsi Meseleler*). Dârü's-Şurûki li'n-Neşri ve't-Tevzî. Kitap, Irak'ın kuzey, orta ve güneyinde çeşitli bölgelerde siyasi, ekonomik ve sosyal hayatın çeşitli yönleri hakkında Irak vilayetlerinde Osmanlı idaresinden sorumlu insanların, aşiret reislerinin ve mahalli kişiler tarafından Arapça yazılmış Osmanlı belgelerinden koleksiyonu ihtiva etmektedir.

المؤلف, سنان معروف اوغلو. اسم الكتاب, العراق في الوثائق العثمانية الاوضاع السياسية و الاجتماعية في العراق خلال العهد العثماني. الناشر, دار الشروق للنشر و التوزيع. يحتوي هذا الكتاب مجموعة من الوثائق العثمانية المكتوبة باللغة العربية من قبل الشخصيات المحلية و رؤساء العشائر والافراد العاديين ومسؤولية العثمانية في الولايات العراقية حول مختلف جوانب الحياة الاجتماعية والاقتصادية والسياسة في مناطقهم المختلفة من جنوب ووسط وشمالالعراق .

36-Halil İbrahim Hasan, Mevsûatü 14 Temmuz- Sukûti Abdülkerim Kâsım. (*14 Temmuz Ansiklopedisi-Abdülkerim Kâsım'ın Düşüşü*). Mektebetü Beşar. Bu kitap, Abdülkerim Kâsım'ın düşüşünü tasarlayan ve belgelerle analiz eden ilk tarihi inceleme kabul edilir. Düşüşün en önemli sebeplerinden birisi Reşid Ali Kiylânî'nin komplo, kuruntu ve Komünist Partisi ile Abdülkerim Kâsım'ı suçlamasıdır.

المؤلف، خليل إبراهيم حسن. اسم الكتاب - موسوعة 14 تموز - سقوط عبد الكريم قاسم. الناشر. مكتبة بشار. يعد هذا الكتاب أول دراسة تاريخية تحليلية وثائقية مصورة لسقوط عبد الكريم قاسم الذي كان من أهم أسبابها اتهام رشيد علي الكيلاني بمؤامرة وهمية وصراعه مع حزب الشيوعي.

37-Muhammed Abdülkâdir Hâtem, **Mulahhasü'l-Hamleti'l-Arabiyyeti bi'l-İrâk (1914-1918)**. (*Irak'ta Savaş'ın Özeti (1914-1918)*). Dâru İzzet Hattâb li'-'Tab'ı ve'n-Neşri. Kitap şu konulardan bahsetmektedir. Birinci Bölüm; Irak'ın Tarihi ve Coğrafyası, İkinci Bölüm; Irak'ta çalışmaların başlaması ve Basra'nın istilâsı, Üçüncü Bölüm; ihtirasların kesişim noktası, Dördüncü Bölüm; orduların, İmâre, Nâsırıye ve Kûtü'l-İmâre'ye yürüyüşleri, Beşinci Bölüm; Nikson'un ordulara Bağdat'a yürümeleri emrini vermesi, Sifon Savaşı ve Kût'ta mağlubiyet, Altıncı Bölüm; Kût'tan kurtulma çabaları ve Kût'un teslim olması. Yedinci Bölüm; Kût mağlubiyetinden sonra siyasi durum, Sekizinci Bölüm; Dicle'ye İngiltere'nin taarruz harekâtı, Dokuzuncu Bölüm; Dicle'ye taarruz harekâtı, Onuncu Bölüm; Bağdat'ı istilâ ve buraya iskân çalışması, On birinci Bölüm; savaş hamlesini gözden geçirme

المؤلف، محمد عبد القادر خاتم، اسم الكتاب، ملخص الحملة العربية بالعراق (1914-1918)، الناشر، دار عزت خطاب للطبع والنشر. الباب الأول العراق- تاريخا و جغرافيتها. الباب الثاني، ابتداء الأعمال في العراق والاستعلاء على البصرة، الباب الثالث، بغداد ملتقى المطامع. الباب الرابع، الزحف على العمارة والناصرية وكوت. الباب الخامس، نكسون يقترح الزحف على بغداد - معركة ستسيفون والتقهقر. الباب السادس، محاولات الخلاص من كوت - استسلام كوت. الباب السابع، الموقف السياسي بعد استسلام كوت وطرق الحل امام الجنرال مود، الباب الثامن، الحركات التعرضية البريطانية على نهر الدجلة، الباب التاسع، الحركات التعرضية على نهر الدجلة، الباب العاشر، الاستعلاء على بغداد وتوطين الموقع فيها، الباب الحادي عشر، نظرات في الحملة الحربية.

38- Cemil Musa en-Neccar, **el-Alâkâtü'l-Osmâniyyetü'l-İrânîyyetü ve Te'sîrü'l-İrâkı'l-Osmâniyyi Aleyhâ ve İnikâsihâ Aleyhi (1827-1875)**. (*Osmanlı İran İlişkileri, Bunun Osmanlı Irak'ına Tesiri ve Yansımaları (1827-1875)*), Dâru Mektebeti Adnan el-İrak, el-Bağdat. Kitap, Osmanlı Devleti ile İran arasındaki ilişkilerdeki gelişmeleri tartıştığı yer, 1514'te Osmanlı Devleti ile İran arasında çıkan Çaldıran savaşının patlak verdiği yer ile üç asırdan fazla süren iki devlet arasındaki uzun mücadele döneminin başlangıcını tartışmaktadır. Osmanlı Irak vilâyeti ve Irak toprakları, bu iki devlet arasındaki uzun dönemin başlıca alanı olmuştur.

مؤلف، جميل موسى النجار. اسم الكتاب، العلاقات العثمانية الإيرانية، وتأثير العراق العثمانية وانعكاسها عليها (1827-1875)، الناشر، دار مكتبة عدنان العراق-بغداد. حيث يناقش الكتاب التطورات التي تطورت على العلاقات بين الدولة العثمانية وإيران. حيث كانت لمعركة جالديران التي نشبت بين الدولة العثمانية وإيران في سنة 1514. فاتحة الحقبة الطويلة من الصراعات بين الدولتين امتدت لأكثر من ثلاثة قرون.

39-Mahmud Abdulvâhid Mahmud, **el-Bahreyn Kırâetün Cedîdetün fî Masâdirî't-Târîhi'l-Osmâniyyi**. (*Osmanlı Tarihi kaynaklarını Yeniden Okuma/Bahreyn*), Irak Yayınevi, Araştırma, Bağdat Üniversitesi, Bağdat. Kitap, Osmanlı Devleti'nin Arap vatanını savunmasını, özellikle mübarek mekanları, pek çok anlaşmazlıkların (dini, siyasi ve ekonomik) olduğu Avrupalıların saldırılarına karşı ve bilhassa Osmanlı Devleti'nin 1517'de Mısır'ı aldıktan sonra Memlûkler ve Portekizliler arasında miras kalan iki alan ile ilgili görev ve sorumluluklarını ele alır.

للمؤلف د. محمود عبدالواحد محمود. المصدر وعنوان الكتاب /البحرين قراءة جديدة في مصادر التاريخ العثماني. بلد النشر العراق نوع الوعاء بحث دار النشر جامعة بغداد مدينة بغداد. وصف الكتاب يتناول عن مهمة الدولة العثمانية في الدفاع عن الوطن العربي والعتبات المقدسة تحديدا ضد الغزو الاوربي الذي اخذ اشكالا متعددة (اقتصادي ديني سياسي) وبخاصة بعد ان ورث العثمانيون الصراع بين البرتغاليين والمماليك، بعد ضمهم لمصر عام ١٥١٧

40- Orhan Muhammed Ali, **Kitâb'ü Revâihu fî Târîhi'l-Osmaniyyi.** (*Osmanlı Tarihinde Harikalar Kitabı*) iDâru'l-Kelimeti ve'n-Neşri, 2008. Kitaptan kısa bir bölüm: Osmanlı Tarihinde Harikalar kitabı mütefekkir ve Iraklı yazar Orhan Mehmed Ali tarafından yazılmıştır. Kitap Osmanlı tarihinden seçilmiş hikayeleri ihtiva etmektedir.

للمؤلف والكاتب . اورخان محمد علي. اسم الكتاب، كتاب روائع في التاريخ العثماني، دار الكلمة للنشر والتوزيع ١٤٤٢ / نبذة عن الكتاب / روائع في التاريخ العثماني هو كتاب من تأليف المفكر والكاتب العراقي اورخان محمد علي ، ويتضمن الكتاب قصصا مختارة من تاريخ الدولة العثمانية ٢٠٠٧

41- Ali Muhammed Salâbî, **es-Sultân Abdülhamîd es-Sânî ve Fikri'l-Câmiati'l-İslâmiyyeti ve Esbâbi Zevâli'l-Hilâfeti'l-İslâmiyyeti.** (*Sultan İkinci Abdülhamid, İslam Birliği Fikri ve İslam Birliği Fikri'nin Başarısızlığı*). Yayımlı yeri, (?). Kitap bize Osmanlı yönetiminin son dönemlerini ve Sultan Abdülhamid dönemini tanımlar. Ayrıca Osmanlı hilafetinin düşüşünün pek çok gerçek sebepleri ve Sultan Abdülhamid'in tahttan indirilişi üzerinde durur.

للمؤلف الدكتور علي محمد الصلابي ، مصدر واسم الكتاب السلطان عبد الحميد الثاني وفكر الجامعة الإسلامية واسباب زوال الخلافة العثمانية . يحدثنا الكاتب عن الفترات الاخيرة من الحكم العثماني وبالتحديد فترة عبد الحميد الثاني ، ويحتوي العديد من الحقائق حول موضوع إسقاط الخلافة العثمانية والإطاحة بالسلطان عبد الحميد.

42- Yazar (?), eser ismi, **Kitâbü't- Târîhi't-Ta'lim fî'l-Irâk-ı fî Ahdi'l-Osmâniyyeti (1638).** (*Osmanlı Döneminde Irak'ta Eğitim Tarihi (1638)*). Bağdat Yayınevi, 1959. Kitap, Osmanlı Irak'ı, Osmanlılar, hilafet, Irak Osmanlı yönetim sistemi, Irak toplumunun özellikleri, Osmanlı Irak'ındaki bilimsel araştırmanın temelleri, Bağdat okulları dahil konuları almaktadır. Musul okulları ve Basra okullarının yanı sıra müfredat, Osmanlı Devleti'nin sonlarında Necef'te eğitim ve öğrenim yöntemi, öğretim, okullar ve izin verilen okullar üzerinde durur.

المؤلف، (؟)، كتاب التاريخ التعليم في العراق في العهد العثماني (1683). مكان النشر / بغداد الناشر: شركة والنشر الاهلية. تاريخ النشر 1959 وصف الكتاب / يتناول هذا الكتاب عن العراق العثماني والعثمانيون والخلافة ونظام الحكم العثماني العراقي وملامح المجتمع العراقي واسس الدراسة العلمية في العراق العثماني مدارس منها مدارس بغداد ومدارس الموصل ومدارس البصرة وكذلك مناهج الدراسة وطريقة التدريس والدراسة في النجف الاشرف والتدريس والمدارس واسلوب الدراسة الاجازة والمدارس آخر الدولة العثمانية

43- Ali Şakir Ali, **Vilâyetü'l-Musuli'l-Osmaniyyeti fî'l-Garni's-Sâdisi Aşera Dirâsetin Siyâsiyyetin** (*On Altıncı Yüzyılda Osmanlı Musul Vilayeti'nde Siyaset ve İktisat*). Gıdâî Yayınevi, Ürdün, 2011. Kitap 1984 yılında yayınlandı. Musul vilayeti hakkında belgelerin ve kaynakların azlığından ve ayrıca on altıncı yüzyılda olayların istikrarsızlığından dolayı tarihi araştırmalar az bulunmaktadır.

المؤلف. على شاكير علي، اسم الكتاب، ولاية الموصل العثمانية في القرن السادس عشر دراسة سياسية ، نشرت الكتاب سنة 1984. وقد وجد قلة الدراسات التاريخية الجادة عن ولاية الموصل خلال القرن السادس عشر بسبب نادرة المصادر والوثائق، فضلا عن ان القرن السادس غير مستقر في احداثه التي اخذت طابعا دراماتيكيًا فعلا سواها في اسبابها وفي النتائج التي تمخضت عنها

44- Halil Ali Murad. **el-Irâku fî'l-Ahdi'l-Osmâni's-Sânî, Dirâsetün fî'l-İdâreti'l-Osmâniyyeti ve'l-Hayâti'l-İktisâdiyyeti (1638).** (*İkinci Osman Dönemi'nde Irak. (1638'den 1750'ye Kadar Osmanlı Ekonomik Hayatı ve İdaresi Üzerine Bir Çalışma*). Dâru'r Rafideyn Yayını. Kitap, İkinci Osman döneminde Irak'ın siyasî, idari ve ekonomik tarihinden, 1638'de Sultan Dördüncü Murad'ın Bağdat'ı geri alışıdan, 1650'de Irak'ta Memluklerin ayaklanmasına kadar olan süreden bahseder. Yine kitap, 1839 Tanzimat idaresini, Irak'ta Osmanlı idari taksimatını, Kürt bölgelerini ve Arap aşiretlerinin idaresini ele almaktadır.

للمؤلف والباحث خليل علي مراد. اسم الكتاب، العراق في العهد العثماني الثاني، دراسة في الادارة العثمانية والحياة الاقتصادية (1683) يتناول الكتاب تاريخ العراق الاداري والاقتصادي في العهد العثماني الثاني (1638-1750) الى منذ استرداد السلطان مراد الرابع بغداد في سنة (1638) وحتى قيام ما يعرف بحكم المماليك في العراق (1750-1837) وكذلك يتناول هذا الكتاب " التنظيمات الادارية (1839) لدراسة التقاسيم الاداري العثماني للعراق والمناطق الكردية وادارة العشائر العربية.

45-Müfid ez-Zeydî, Mevsûatü't-Târîhi'l-İslâmiyyi'l-Asri'l-Osmâniyyi, (Osmanlı Dönemi İslam Tarihi Ansiklopedisi). Dârü'l-Üsâme, Amman, Ürdün. Kitap, Osmanlı Beyliği'nin İslam tarihini anlatıyor (1289-1404) Bu araştırma, Ayn Câlut'taki savaşta Memluklar'ın saldırısı ve 1516'da Sultan Birinci Selim'e Kahire yolunun açılmasından sonar Arap vatanının Osmanlı idaresine geçme aşamasını araştırmaktadır. Ayrıca Osmanlı nüfuzunun bütün Mısır topraklarını ilhakını ve Osmanlı harekâtlarının Arap ülkelerinde doğudan batıya doğru peşpeşe fethini ele almaktadır.

للمؤلف د. مفيد الزيدي الكتاب هو موسوعة التاريخ الاسلامي العصر العثماني. الناشر /دار اسامة للنشر والتوزيع وصف الكتاب التاريخ الاسلامي امارة العثمانيين ١٢٨٩_١٤٠٤ يتناول هذا البحث عن مرحلة السيطرة العثمانية اسم للوطن العربي بعد خروج المماليك في المعركة الفاصلة عين جالوت بين الطرفين عام ١٥١٦ وفتح الطريق امام السلطان العثماني سليم الاول نحو القاهرة وضمها للنفوذ العثماني مع جميع الاراضي المصرية.

46-Mahmud Şakir, Kitabü't-Târîhi'l-İslâmiyyi'l-Osmâniyyi. (Osmanlı Dönemi İslam Tarihi), İslam Yayınevi, Beyrut, Şam, Amman. Kitap, İslam tarihi serisinin bir bölümünü, Osmanlı dönemini anlatmaktadır. Eser Osmanlılar'dan genel bir anlatımla başlamakta, sonra Osmanlılar öncesi Anadolu'dan, Osmanlılar'dan, devletin kuruluşundan ve gücünden bahsetmektedir.

للمؤرخ محمود شاكر اسم الكتاب، كتاب التاريخ الاسلامي العهد العثماني النشر المكتب الاسلامي بيروت دمشق عمان. وصف الكتاب العهد العثماني في هذا الجزء من سلسلة التاريخ الاسلامي يحدثنا عن العهد العثماني فيبدأ بمقدمة سردية عامة عن الدولة العثمانية لينتقل بعد ذلك للحديث عن الاناضول قبل العثمانيين ثم تاسيس الدولة وقوتها

47- İsmail Ahmed Yâğî, ed-Devletü'l-Osmâniyyetü fi't-Târîhi'l-Osmâniyyi'l-Hadîs. (Yakınçağ İslam Tarihi'nde Osmanlı Devleti). Abikan Kitabevi, Riyad. Kitap Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan yıkılışına kadar olan tarihini anlatır. Yazar bu kitabın bölümlerinde Türklerin soyları, gelişme ve ilerlemeleri, Osmanlı Devleti'nin kuruluşu, genişleme ve yükselmesi, devletin güçlü ve zayıf dönemini anlatır. Bunun yanında milliyetçilik hareketleri, Osmanlı ıslahat hareketi, Sultan Abdülhamid dönemini, şark meselesini, Osmanlı Devleti'nin son buluşunu ve Türkiye'nin kuruluşunu ele almaktadır.

المؤلف، اسماعيل احمد ياغي. اسم الكتاب الدولة العثمانية في التاريخ الاسلامي الحديث . مكان النشر مكتبة العبيكان الرياض وصف الكتاب تاريخ الدولة العثمانية منذ نشأتها وحتى سقوطها حيث تحدث المؤلف في فصول هذا الكتاب عن اصل الاتراك ونشأتهم وعن قيام الدولة العثمانية وتوسعها وعن تاريخ الدولة في فترات القوة والضعف والانحطاط الى جانب ذلك تحدث عن الحركات القومية وحركة الاصلاح العثماني وتناول عصر السلطان عبدالحميد والمسألة الشرقية ونهاية الدولة وقيام تركيا الحديثة

48- Halil İnalcık, Târîhu'd-Devleti'l-Osmâniyyeti min-Nuşûi ile'l-İnhidâri. (Ortaya Çıkışından Çöküşüne Kadar Osmanlı Devleti). Terc. Muhammed Arnavud. Milli Kütüphane Bingazi, Libya. Kitap, Osmanlı tarihinin dönemlerinin yanı sıra Osmanlı Devleti'nin kuruluş esaslarını, beylik sınırlarından devlet olmasını, Fatih Sultan Mehmed ve Sultan Birinci Selim (1520-1560) dönemlerine ilaveten devletin imparatorluğa yükselmesini, Osmanlı Devleti ve Bizans İmparatorluğu mücadelesini, Sultan Birinci Bayezid döneminde Osmanlı yenilgisini ve

on sekizinci yüzyıldaki uzun savaşları, Osmanlı Devleti'nin Avrupa'nın siyasî ve ekonomik gücü altına girmesini, şark meselesini ele alır.

المؤلف خليل الانالجي، اسم الكتاب تاريخ الدولة العثمانية من النشوء الى الانحدار الترجمة للدكتور محمد الارناؤوط
دار النشر دار الكتب الوطنية بنغازي ليبيا. يتناول الكتاب مراحل التاريخ العثماني وكذلك اصول الدولة العثمانية وتحوله من
امارة حدودية الى امبراطورية وقوة عالمية في عهد السلطان محمد الفاتح والسلطان سليم الاول (١٥٢٠-١٥٦٠م)
وايضا التأسيس النهائي للامبراطورية العثمانية ومقاومة الامبراطورية البيزنطية للعثمانيين وفترة هزيمة العثمانيون في
عهد السلطان بايزيد الاول والحروب الطويلة في القرن الثامن عشر وخضوع الدولة العثمانية لاوربا سياسيا واقتصاديا
والمسألة الشرقية.

49-Yılmaz Öztuna, *Târîhu'd-Devleti'l-Osmâniyyeti. (Osmanlı Devleti Tarihi)*, Faysal Müessesesi, 2010. Kitap, Osmanlı soyundan, Osmanlı ailesinin başından sonuna Osmanlı Devleti'nin temel yapısından bahseder. Ayrıca Osmanlı Devleti'nin çevre ülkelerde genişlemesinden Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarına kadar olan yerleri içine almasından bahseder. Bunlara ilaveten, kuruluşlarında İslam devleti olma özelliği olmayan devletler üzerinde Osmanlı Devleti'nin hakimiyetini anlatır.

للمؤلف يلماز أوزتونا . اسم الكتاب اوالمصدر تاريخ الدولة العثمانية . الناشر مؤسسة فيصل 2010 وصف الكتاب / يتكلم
الكاتب عن نسب وأصول الامبراطورية العثمانية من عائلة العثمان والى اخرهم من السلاطين العثمانيين وكذلك التوسع
العثماني للاراضي المجاورة لها وحتى شمولها بعدة قارات من اسيا وافريقيا واوربا وكذلك سيادة الدولة العثمانية على دول
بعيدة بحكم كونهم دول السلامية.

50- Seyyid Abdürrezzak el-Hüsni, *el-Irak fi Devreyi'l-İhtilâl ve'l-İntidâb*, (İnkılap ve İhtilal Devirlerinde Irak). Yayın yeri (?). Yazar, büyük harbin ilanından (1914), Irak'ın 1932'de Milletler Cemiyeti'ne girdiği tarihe kadar olan dönem ile ilgili Irak tarihi hakkında büyük bir boşluğu doldurmaktadır.

المؤلف، سيد عبد الرزاق الحسني. اسم اكتاب،العراق في دوري الاختلال و الانتداب، سد هذا الكتاب فراغاً عظيماً في
تاريخ العراق الحديث إذ خصه المؤلف بتاريخ العراق منذ إعلان الحرب العظمى في سنة 1914 إلى تاريخ دخوله في عصبة
الأمم وهو عام 1932.

51-Hüseyin Mucib el-Mısırî, *Mu'cemü'd-Devleti'l-Osmâniyyeti. (Osmanlı Devleti Sözlüğü)*, Kültür Yayınevi, Kahire, 2004. Kitap, Osmanlı Türkleri'ne tarih boyunca verilen isimleri, onların yaşayışlarını çeşitli yönleri ve gerçek olgusu ile İslami hayatlarını kapsar.

تأليف، حسين مجيب المصري. عنوان الكتاب، معجم الدولة العثمانية، اسم الناشر، دار نشر كولتور، القاهرة، 2004. يتضمن
هذا الكتاب من الأسماء ما تتعدد صلتها بالأتراك العثمانيين على امتداد التاريخ الخاص بهم مع الشرح والتأصيل بحيث تبدو
صورة لحياتهم في شتى جوانبها وحضارتهم الإسلامية في اخص مظاهرها.

52-Yusuf İzzeddin, *Dâvud Başa ve Nihâyetü'l-Memâliki fi'l-Irâkı. (Davud Paşa ve Memlûklerin Irak Meselesi)*, Dârü'l-Basrî Yayınları, Bağdat, 1967. Kitap, meşhur Vali Davut Paşa ve Memlûklerin yönetimi ve bunların Osmanlı tarihinde ve Irak düzeyinde oynadıkları önemli görevleri ele alır. Davud Paşa büyük devleti yeniden kurmak için Mehmed Ali Paşa'yı taklid eder. Eğer bunu yapabilseydi Irak'ın durumu bugün başka olurdu.

المؤلف، يوسف عز الدين ،عنوان الكتاب، داود باشا ونهاية المماليك في العراق، المنشورات دار البصرى، 1967. يدور هذا
الكتاب حول الحاكم الشهير داود باشا وحكم المماليك ولعب دوراً مهماً في التاريخ العثماني وعلى المستوى العراقي وأراد
تقليد محمد علي باشا في إقامة دولة عظيمة لواقىمت لكان للعراق شأن اخر هذا اليوم.

53-İmad Abdusselam Rauf, *et-Târîhu ve'l-Müerrihûne'l-Irâkıyyûne fî Ahdi'l-Osmâniyyi (Osmanlı Döneminde Irak Tarihi ve Tarihçileri)*, Darü'l-Verrak yayını, 2009

تأليف، عماد عبد السلام رؤوف، عنوان الكتاب ، التاريخ والمؤرخون العراقيون في العهد العثمان، الناشر: - دار الوراق للنشر، 2009

54-Kays Cevad el-Azzavî, Çev. Asım Abdürabbah, **ed-Devletü'l-Osmâniyyetü mine'l-Hilâfeti'l-İnkılâbi**. (*Hilafetten İnkılaba Osmanlı Devleti (1908 -1913)*). Merkezü'd-Dirâseti's-Strateciyyeti 2017. Kitap, çoğu uzman tarihçilerin görüşlerinden bilgiler vermektedir. Osmanlı tarihi ile ilgili olayları ayrıntılı bir şekilde kaydeden eserdir. Kitap çok bilmemiz gereken dünyayı, çağdaş Arap inkılabı gibi Osmanlı askerî inkılaplarını bize anlatmakta ve Osmanlı Devleti'nin son senelerine ışık tutmaktadır.

المؤلف، قيس جواد العزاوي / مترجم، عاصم عبد الربه، اسم الكتاب، الدولة العثمانية من الخلافة إلى الانقلاب (1908-1913)، الكتاب يكشف لنا عن عالم الخبير عنه الكثير ويقدم لنا الانقلابات العسكرية العثمانية نموذجاً للانقلابات العربية المعاصرة وهذا الكتاب يسلط الضوء على السنوات الأخيرة للإمبراطورية العثمانية.

55-Fazıl Mehdî Bayat, **es-Salnâmâtü'l-Osmâniyyetü ve Ehemmiyetühâ li-Târîhi'l-İrâk**. (*Osmanlı Salnameleri ve Irak Tarihi Açısından Önemi*). Bağdat Üniversitesi, Lisan Fakültesi. Kitap, Osmanlı Salnamelerinin anlamını ve modern tarih araştırmaları kaynaklarına önem veren Irak Devleti için kaynağın önemini açıklar. Bu kitap kısaca salnamelerin ortaya çıkışını ve Irak tarihi bakımından önemini belirtir. Ayrıca Irak'ta idarî taksimatı ve diğer devlet işlerini araştırmanın önemi üzerinde durur.

المؤلف: د. فاضل مهدي بيّات،-عنوان كتاب:-السالنامات العثمانية وأهميتها لتاريخ العراق، دار النشر، كلية اللغات جامعة بغداد. يشرح هذا الكتاب معنى السالنامات العثمانية وأهميتها في الدولة العراقية. يتناول هذا الكتاب بأجواز كيفية نشونها وأهميتها لتاريخ العراق حيث تكمل المعلومات التي تبحث فيها مثل معرفة التقسيمات الادارية في العراق وغيرها من الامور.

56-Cemil Musa en-Neccar, **el-İdâratü'l-Osmâniyyetü fi Vilâyeti Bağdâd min Ahdi'l-Vâli Midhat Başa Hattâ Nihâyeti'l-Osmâniyyeti**. (*Bağdat Vilâyeti'nde Mithat Paşa Döneminden Osmanlı Hakimiyeti'nin Bitmesine Kadar Osmanlı İdaresi (1869-1917)*). Medboli Kitabevi, Kahire. Kitap, Bağdat vilayetinde Osmanlı idaresini ele almaktadır. Bu kitap, Osmanlı yenilikçilerinden ve ileri gelen devlet adamlarından Midhat Paşa'nın Bağdat'a vali olarak tayin edilmesinden (1869), vilâyette Osmanlı hakimiyetinin son bulmasına (1917) kadar Bağdat vilâyetinde Osmanlı yönetimini incelemektedir.

جميل موسى النجار. عنوان الكتاب، الادارة العثمانية في ولاية بغداد من عهد الوالي مدحت باشا حتى نهاية العثمانية مكتبة القاهرة مدبولي. يتناول هذا الكتاب دراسة الإدارة العثمانية في ولاية بغداد. من أحد الوالي مصلحي الدولة (1869) العثمانية منذ تعيين الوالي مدحت باشا احد رجال الدولة العثمانية المصلحين والي العراق عام 1869 حتى نهاية الحكم العثماني في الولاية سنة 1917.

57-Hassan Hallak, **Mevkîfü'd-Devleti'l-Osmâniyyeti mine'l-Hareketi's-Sihyûniyyeti (1897-1909)**. (*Osmanlı Devleti'nin Siyonist Hareket Karşısındaki Konumu (1897-1909)*), Arab Renaissance House, Beyrut, 1999. Eser, Sultan II. Abdülhamid döneminde (1876 -1909) Siyonist hareketin durumunu ve Filistin'e Yahudi göçünden bahseder. Osmanlı padişahının malî, ekonomik ve siyasî tüm Siyonist ve Yahudi cazibelerini reddetmesi sebebi ile bugün hala şerefli ve cesur bir konumda görmektedir

المؤلف، حسان حلاق،-عنوان الكتاب ، موقف الدولة العثمانية من الحركة الصهيونية 1897 ،دارالنشر، النهضة العربية بيروت. 1999. يتحدث هذا الكتاب عن الموقف العثماني في عهد السلطان عبد الحميد الثاني (1876 - 1909) من الحركة الصهيونية وهجرة اليهود إلى فلسطين. ولا يزال يُنظر إليه على أنه موقف مشرف وشجاع حتى يومنا هذا.

58-Can el-Bucunc, Besamâtün Hâlidetün fi't-Târîhi'l-Osmâniyyi. (*Osmanlı Tarihinden Ölümsüz İzler*). Dâru'n-Nil. Bu kitap, bazı önemli Osmanlı şahsiyetlerinden bahsediyor ve onların hayatlarını ve ölümsüz izlerini ilginç bir tarihi ve edebi üslupla ele alır.

المؤلف، جان البجوانج. اسم الكتاب، بصمات خالدة في التاريخ العثماني. دار النشر، دار النيل. هذا الكتاب يتحدث عن بعض الشخصيات العثمانية الفريدة، ويتناول حياتهم وبصماتهم الخالدة بأسلوب تاريخي وأدبي

59-Cemal Abdulhadi Muhammed Mesud, Safahâtü Madviyyetin min Târihin ve Hadâratî'd-Devleti'l-Osmâniyyeti (1299-1924). (*Osmanlı Tarihi ve Medeniyetinden Sayfalar (1299-1924)*). Darüsselam Yayınevi, 2009. Bu kitap, asılsız yalan ve iftiralara açığa çıkarmayı ve maddi ve manevi yönlerden tarihine ağır hakaretlere maruz kalan ancak insanlık medeniyetinin terakkisi için çalışan bu büyük devletin hakkındaki kaba tarihi anlayışları düzeltmeyi ele alır.

المؤلف جمال عبد الهادي محمد مسعود. صفحات مطوية من تاريخ وحضارة الدولة العثمانية (منذ عام 1299 - 1924م) الناشر : دار السلام للطباعة والنشر والتوزيع، تاريخ الإصدار (2009) وصف الكتاب هذا الكتاب جاء ليصحح المفاهيم التاريخية المغلوطة في حق هذه الدولة العظيمة التي واصلت ترقية وبناء الحضارة الإنسانية، بجناحيها المادي والروحي؛ تعرض تاريخها للتشويه والتشهير والتزوير دون دليل.

60-Muhammed Harb, el-Osmâniyyûne fi't-Târîhi ve'l-Hadâratî. (*Tarihte ve Medeniyette Osmanlılar*), Dâru'l-Kalem, 1999. Kitabın özelliği, bu satırların yazarının Osmanlıları tanıması, tarihlerini öğretmesi ve onlar hakkında yazması kendisine bahşedilen bir fırsattır. Osmanlı devleti tarihteki en uzun devlettir. Devletlerin ömrü, ancak medeniyet ve adaletle uzar ve Osmanlı medeniyeti İslam medeniyetinin gelişiminin zirvesidir ve bu devlet bu övgüye layıktır.

المؤلف، محمد حرب، اسم الكتاب، العثمانيون في التاريخ والحضارة. الناشر : دار القلم للطباعة والنشر والتوزيع، تاريخ الإصدار : 1 يناير 1999 وصف الكتاب، لقد أتيح لكتاب هذه السطور معرفة العثمانيين وتدریس تاريخهم، والكتابة عنهم. فدولة العثمانيين هي أطول دول في التاريخ، ولا يطول عمر الدول إلا بحضارة وعدل، وحضارة العثمانيين هي ذروة تطور الحضارة الإسلامية، وهم جديرون بالاهتمام

61-Necmeddin Bayraktar, Hadâratü ve Kânûnu'l-Osmâniyyeti, (*Tarih ve Medeniyette Osmanlı*), Arap Ansiklopedileri Evi, 2014. Bu kitap, Balkanlarda Sırp, Macar ve diğer çeşitli milletlerin, Osmanlı hakimiyeti sancağı altına bağımsızca girme istemelerini ve aralarındaki üstünlük sebeplerini araştırır.

المؤلف : نجم الدين بيرقدار حضارة وقانون العثمانيين. الناشر : الدار العربية للموسوعات تاريخ الإصدار : 1 يناير 2014. وصف الكتاب: البحث في علة تفضيل مختلف الشعوب في البلقان، من صرب ومجر وخلافهم بمحض إرادتها الدخول تحت لواء الحاكمية العثمانية

62-Muhammed Fuat Köprülü, Kıyâmü'd-Devleti'l-Osmâniyyeti. (*Osmanlı Devleti'nin Yükselişi*), Arap Kitabevi, 1993, Bu kitapta, Osmanlı İmparatorluğu tanıtıldıktan sonra giriş bölümünde Anadolu'nun İslam medeniyeti öncesi ve sonrası tarihi hakkında bir arka plan yer almaktadır.

المؤلف : محمد فؤاد كوبرلي. اسم الكتاب: قيام الدولة العثمانية. الناشر : دار الكتاب العربي للنشر والتوزيع تاريخ الإصدار : 1993 وصف الكتاب في أقسامه الثلاثة والمقدمة يعرض النظريات التي تتناول تلك المشكلة تناولا علميا بدنا من القرن الثالث عشر وحتى بداية قيام الدولة العثمانية بعد أن يعرض في مقدمته خلفية عن تاريخ الأناضول قبل الحضارة الإسلامية وبعدها .

63- Kays Cevat Al-Azzavi, ed-Devletü'l-Osmâniyyetü mine'l-Hilâfeti ile'l-İnkılâbi, (*Hilafet' ten Inkilaba Osmanlı Devleti*), Yayım yeri, (?), 2018. Kitap, Osmanlı Devleti tarihinde

çok az uzman ilim adamının bildiği beş askeri darbenin meydana gelmesinin tarihi, yöntemi ve şartları hakkında araştırma yapma özelliğini taşımaktadır.

المؤلف : قيس جواد العزاوي. اسم الكتاب, الدولة العثمانية من الخلافة إلى الانقلاب . تاريخ الاصدار, 27 يناير 2018 وصف الكتاب يبحث تاريخ طريقة وظروف وقوع خمسة انقلابات عسكرية. لا يعرف عن بعضها حتى الاستاذ المتخصصين في تاريخ الدولة العثمانية

64- Şükrü Mahmud Nedim, *el-İrâku fî Ahdi's-Saytarati'l-Osmâniyyeti, (Osmanlı Hakimiyeti Dneminde Irak 1908 – 1918)*, Dâru'd-Dicle, 2008. Kitap, Osmanlı Devleti tarihinin son dönemi ile ilgili son tarihî rolleri tartışır.

المؤلف: شكري محمود نديم, العراق في عهد السيطرة العثمانية (1908 – 1918) الناشر: دار دجلة. 2008 هذا الكتاب يتعلق بالفترة الأخيرة من تاريخ الدولة العثمانية فسنبحث في الفصول التالية الأدوار التاريخية الأخيرة.

65-Muhammed Yusuf Ades, *ed-Devletü'l-Osmâniyyetu fî Avrupa, (Avrupa'da Osmanlı Devleti)*, İslam Medeniyetinde Dehanın Niteliklerinden Biri), İmam Buhari Kütüphanesi, 2013. Kitap, Osmanlı egemenliği altındaki Balkanlarda İslam medeniyetinde dehanın özelliklerini inceleyen bir çalışmadır.

المؤلف : محمد يوسف عدس، الكتاب؛ الدولة العثمانية في أوروبا : من سمات العبقريّة في الحضارة الإسلامي، دار النشر، مكتبة الإمام البخاري 2013. هذا الكتاب دراسة عن سمات العبقريّة في الحضارة الإسلامية تحت إطار البلقان تحت الحكم العثماني.

66-Mahmud Abdulvâhid Mahmud, *el-Bahreyn Kırâetun Cedîdetun fî Masâdirü't-Târîhi'l-Osmâniyyi (Bahreyni Osmanlı Tarihi Kaynaklarında Yeniden Okuma)*. Irak Yayınevi, Bağdat. Kitap, Osmanlı Devleti'nin Arap vatanını savunmasını, özellikle mübarek mekanları, pek çok anlaşmazlıkların (dini, siyasi ve ekonomik) olduğu Avrupalıların saldırılarına karşı ve bilhassa Osmanlı Devleti'nin 1517'de Mısır'ı aldıktan sonra Memlûkler ve Portekizliler arasında miras kalan iki alan ile ilgili görev ve sorumluluklarını ele alır. Ayrıca Akdeniz'de İspanya ve Portekiz ile 1498'de ticaret yollarının hakimiyeti ve Memlûklerle savaşıdan bahseder.

للمؤلف د. محمود عبد الواحد محمود. المصدر وعنوان الكتاب /البحرين قراءة جديدة في مصادر التاريخ العثماني، العراق الكتاب يتناول عن مهمة الدولة العثمانية في الدفاع عن الوطن العربي نوع الوعاء بحث دار النشر جامعة بغداد مدينة بغداد والعتبات المقدسة تحديدا ضد الغزو الاوربي الذي اخذ اشكالا متعددة (اقتصادي ديني سياسي) وبخاصة بعد ان ورث العثمانيون الصراع بين البرتغاليين والمماليك ، بعد ضمهم لمصر عام ١٥١٧ ، وكذلك الغزو الاسباني على حوض البحر المتوسط والغزو البرتغالي للمماليك والقضاء على منافذهم التجارية 1498 .

67-Seyyid Muhammed Seyyid Mahmud, *Târîhu'Devleti'l-Osmâniyyeti (en-Neş'etü, el-İzdihâru Vifga el-Mesâdirü'l-Osmâniyyeti'l-Muâsıratı ve'd-Dirâsâti't-Türkiyyeti'l-Hadîseti)*, (Osmanlı Devleti Tarihi (Kuruluş, Gelişme, Çağdaş Osmanlı Kaynakları ve Modern Türkiye Çalışmalarına Göre). el- Adab Kütüphanesi, 2014. Kitap, Osmanlı tarihinin, art arda altı yüzyıldan fazla bir süredir Ortaçağ ve modern dönemler, doğu ve batı kıtalarını birbirine bağlayan uzun bir zaman ve mekânı işgal ettiği üzerinde durur. Osmanlı Devleti, ülkelerin ve imparatorlukların düştüğü ve diğerlerinin yükseldiği Ortaçağ ve modern dönemler arasındaki geçişte zor özel bir döneme tanık olmuştur.

المؤلف، سيد محمد سيد محمود. تاريخ الدولة العثمانية (النشأة - الازدهار ، وفق المصادر العثمانية المعاصرة والدراسات التركية الحديثة). الناشر، مكتبة الآداب، 2014. لقد احتل التاريخ العثماني مساحة زمانية ومكانية مديدة ربطت بين العصرين الوسيط والحديث والجناحين الشرقي والغربي على مدى أكثر من ستة قرون متتالية. فقد شهدت الدولة العثمانية مرحلة المخاض العسير في الانتقال بين العصرين الوسيط والحديث، حيث سقطت دول وإمبراطوريات وقامت أخرى .

68- Muhammed el,Hayr Abdülkadir, **Nekbetü'l-Ümmeti'l-Arabiyyeti bi Sukûti'l-Hilâfeti'l-Osmâniyyeti**, (*Osmanlı Hilafeti'nin Düşüşüyle Arapların Yaşadığı Felaket*).Yayınlayan, Mektebetü'l-Vehbe, 2008. Kitapta yazar Muhammed el,Hayr Abdülkadir. Arapların özellikleri bize anlatıyor. Arap meselesi ve Osmanlı idaresi altındaki önemli problemleri hakkında bir çalışma sunuyor. Bu dönem Sultan II. Abdülhamid'in saltanatını, İttihatçıların 1909 ve 1914 arasındaki ilk beş yılını inceler. Ayrıca bu dönem Osmanlı hilâfetini desteklemek için ıslahata davet olarak öne çıkmıştır

المؤلف ، محمد الخير عبدالقادر. نكبة الامة العربية بسقوط الخلافة العثمانية. الناشر، مكتبة وهبة . 2008. يحدثنا المؤلف محمد الخير عبد القادر في هذا الكتاب عن مقومات الأمة العربية، ويقدم دراسة للقضية العربية ومعالمها في ظل الدولة العثمانية وهذه الفترة تشمل بالتقريب حكم السلطان عبدالحميد الثاني كما تشمل السنوات الخمس الأولى من حكم الاتحاديين وتمتد من سنة 1909 إلى 1914 وهذه الفترة تميزت بالدعوة إلى الإصلاح لدعم الخلافة العثمانية

SONUÇ

Yakınçağ Arap tarihi ve Yakınçağ Osmanlı-Arap tarihini içeren bu kaynak çalışması, alanla ilgili bütün Arapça kaynakları içermez. Fakat az da olsa araştırmacılara katkı sağlayacağı muhakkaktır. Yavuz Sultan Selim'in 1517'de Suriye'den, Mısır'a kadar bölgenin fethinden, 1918'e kadar Osmanlı Devleti ve Müslüman Araplar arasında asırlarca devam eden, siyasi, dini, kültürel, askeri ve ticari ilişkiler devam etmiştir. İki toplum arasında uzun bir süreç içinde ortak kader birliği vardır. Ortaklaşa oluşturulan tarihi ilişkiler bugün de çeşitli alanlarda karşılıklı yardımlaşmaya ve var olan zenginliklerden faydalanmaya imkan verecektir. Bu bakımdan, Batı kaynaklı araştırma ve incelemelerin yanında Arapça kaynaklardan yararlanma, tarihi ve kültürel yakınlaşmayı beraberinde getirecektir.

Eserlerden kolayca faydalanmak için kaynaklarda verilen eser isimleri ve yayım yerleri bilgileri, kaynakçada kısaca tekrar verilmiştir. Ayrıca eserlere internet ortamında ulaşmak için, internet web siteleri de topluca gösterilmiştir.

KAYNAKLAR

Abdürrezzak el-Hasenî. Târîhu'l-Irak (el-Hadîs ve'l-Muâsır), el-Müessesetü'l-Arabiyyeti li'd-Dirâsâti ve'n-Neşri.

Abdürrezzak el-Hasenî. Târîhu'l-Irâku's-Siyâsiyyi'l-Hadîs, Dârur'r-Râfiteyni ve't- Tıbâati ve'n-Neşri.

Abdürrezzak el-Hasenî. es-Sevratü'l-Irâkiyyeti'l-Kübrâ, Dârur'-Râfideyni li'n-Neşri ve't-Tıbâihî

Abdürrezzak el-Helûlî.(1959). Târîhu't-Talim'i fi'l-Iraki fi'l-Ahdi'l- Osmâniyyi (1638-1917), Şirketü'l-Ehliyye.

Abdürrezzak Helûlî.(1959). İskânü'l-Aşâiri fi Ahdi'l-İmparatoriyyeti'l-Osmâniyyeti, Şirketü'l-Ehliyye.

Ali Ebû et-Tahîn, Melikü'l-Irâkı's-Sağîr Faysalü's-Sânî, Dâru's-Safehâti. Ali Muhammed Salabî. es-Sultân Abdülhamîd es-Sânî ve Fikri'l-Câmiati'l- İslâmiyyeti ve Esbâbi Zevâli'l-Hilâfeti'l-İslâmiyyeti, Yayım yeri, (?).

- Ali Şakir Ali.(2011). Vilâyetü'l-Musuli'l-Osmâniyyeti fi'l-Garni's-Sâdisi Aşera Dirâsetin Siyâsiyyetin, Ğidâf Yayınevi, Ürdün.
- Ali Şakir.(2015). Dirâsâtü fi't-Târîhi'l-İktisâdı ve'l-İctimâiyyi el-İrakı ve'l-Flilistîn fi'l-Ahdi'l-Osmâniyyi, Dâru'l-Ğidâi.
- Ali el-Verd. Lemehâtün İctimâiyyetün min Târîhi'l- Irakı'l- Hadîsi (el-Cüz'i's-Sâlis), Matbaatü'l- İrşâdü, Bağdat.
- Azzü Muhammed Abdülkadir Naciİ. Hizbü'l-Ba'si'l-Arabiyyi'l-İştirâkiyyi Dımne Terkîbeti'l – Mücteme'il-Irakıyye, *Dirâsetün İlmiyyetün*.
- Can el-Bucunc. Besamâtün Hâlidetün fi'd-Târîhi'l-Osmâniyyeti, Dâru'n-Nil.
- Cemal Abdulhadi Muhammed Mesud.(2009). Safahâtü Madviyyetin min Târîhin ve Hadâratı'd- Devleti'l-Osmâniyyeti (1299-1924), Darüsselam Yayınevi.
- Cemil Musa en-Neccar. el-Alâkâtü'l-Osmâniyyeti'l-İrânîyyeti ve Tetavvurihâ ve Te'sîri'l Irâkı'l - Osmâniyyi Aleyhâ ve İnikâsihâ Aleyhi (1827-1875), Dâru Mektebetü Adnan el-Irak, Bağdat.
- Cemil Musa en-Neccar. el-İdâratü'l-Osmâniyyeti fi'l-Vilâyeti'l-Bağdâd min Ahdi'l-Vâli Midhat Başa Hattâ Nihâyeti'l-Osmâniyyeti, Medboli Kitapevi, Kahire.
- Emir Şekip Arslan.(2011). Târîhü'd-Devleti'l-Osmâniyyeti, Dâru İbn Kesîr , Dımeşk, Beyrut, Fahri Kudûrî. Hâkezâ Araftü el,Bekr ve Saddam Rihleten Âmen fi Hizbi'l-Ba'si, Dâru'l- Hikmeti Londra.
- Fazıl Mehdî Bayat. es-Salnâmâtü'l-Osmâniyyeti ve Ehemmiyetihâ li Târîhi'l-İrâk, Bağdat Üniversitesi, Lisan Fakültesi. Bağdat.
- Halil Ali Murad. el-İrâku fi'l-Ahdi'l-Osmâni's-Sânî, Dirâsetün fi'l-İdâreti'l-Osmâni'l-Osmâniyyi ve'l-Hayâti'l-İktisâdiyyeti (1638), Dâru'r Rafideyn Yayını.
- Halil İbrahim Hasan. Mevsûatü 14 Temmuz- Sukûti Abdülkerim Kâsım, Mektebetü Beşar. Halil İnalçık. Târîhu'd-Devleti'l-Osmâniyyeti Mn-Neşve'i ile'l-İnhidâri, Terc. Muhammed Arnavud. Milli Kütüphane Bingazi, Libya.
- Hanna Betato. Terc. Afif er-Rezzâz, el-İrâk et-Tabakâtü'l-İctimâiyye ve'l-Harekâti's, Sevriyyeti min Ahdi'l-Osmâniyyi Hattâ Kıyâmi'l-Cumhuriyyeti el-Kitâbü'l-Evvelü),Müessesetü'l-Ebhâsi'l-Arabiyyeti.
- Hassan Hallak.(1999). Mevkîfû'd-Devleti'l-Osmâniyyeti mine'l-Hareketi's-Sihyûniyyeti (1897-1909), Arab Renaissance House, Beyrut.
- Hişam Sevâdî Hâşim. Târîhu'l-İrâku'l-Hadîs min Fethi'l-Osmânî ilâ Nihâyeti'l-Harbi'l Âlemiyyeti'l -Ülâ, Dâru'l-Fikr li'n-Neşri ve'Tevzîi.
- Hüseyin Mucib el-Mısrî.(2004). Mu'cemü'd-Devleti'l-Osmâniyyeti, Kültür Yayınevi, Kahire.
- İmad Abdusselam Rauf(2009). et-Târîhu ve'l-Müerrihûne'l-İrâkıyyüne fi Ahdi'l-Osmâniyyi , Darü'l-Verrak yayını.
- İsmail Ahmed Yâğî. ed-Devletü'l-Osmâniyyi fi't-Târîhi'l-Osmâniyyi'l-Hadîs, Abikan Kitabevi, Riyad.

- Kays Cevad el-Azzavî.(2017). Çev. Asım Abdürabbah, ed-Devletü'l-Osmâniyyeti mine'l-Hilâfeti'l-İnkılâbi, Merkezü'd-Dirâseti's-Stratejiyyeti. Kays Cevat Al-Azzavi.(2018). ed-Devletü'l-Osmâniyyeti mine'l-Hilâfeti ile'l-İnkılâbi, Yayın yeri, (?).
- Lütfi Cafer Ferc.(2002). el-melikü Faysalü's-Sânî, Arapça Ansiklopedi Yayınevi. Mahmud Abdolvâhid Mahmud. el-Bahreyn Kırâetün Cedîdetün fî Masâdırı't-Târîhi'l-Osmâniyyi, Irak Yayınevi, Araştırma, Bağdat Üniversitesi, Bağdat. Mahmud Şakir. Kitabü't-Târîhi'l-İslâmiyyi'l-Osmâniyyi, İslam Yayınevi, Beyrut Şam, Amman.
- Meysem es-Süveydî Abdülhıdır Cebbar Al.(2016). en- Neşâtü'l-Masrafiyyi fî'l-Irakı Hilale Hükmi'l-Osmâniyyeti ve İhtilâl-i Biritâniyyi, Babil.
- Mîr Basri. Îlâmü't-Türkmân ve'l-Edebü't-Türkiyye fî'l-İrâkı'l-Hadîs, Dârü'l-Varrak. Muhammed Abdülkâdir Hâtem. Mulahasü'l-Hamletü'l-Harbiyyeti bi'l-İrâk (1914-1918), Dâru İzzet Hattâb li''Tab'ı ve'Neşri. Muhammed Cemal. Faysalü'l-Meliki'l-Irakı, Matbûâtü'l-Mektebeti'l-Ehliyyeti.
- Muhammed Fuat Köprülü(1993). Kıyâmü'd-Devleti'l-Osmâniyyeti. Arap Kitapevi. Muhammed Hamdi el-Caferî, el-Vasiyyi fî'l-Irakı, Mektebetü Medbûlî.
- Muhammed Harb.(1999). el-Osmâniyyüne fî't-Târîhiyyi ve'l-Hadâratı, Dâru'l-Kalem.
- Muhammed el,Hayr Abdülkadir(2008). Nekbetü'l-Ümmeti'l-Arabiyyeti bi Sukûti'l-Hilâfeti'l – Osmâniyyeti.
- Muhammed Mazhar el-Edhemî, el-Melikü'l-Faysali'l-Evveli Hayâtühu's-Siyâsiyyeti ve Zurûfû Memâtihi el-Ğâmidati, Dirâsetün Vesâikiyyetün, en-Nâşiru Dâru'z-Zâkirâti.
- Muhammed Yusuf Adas.(2013). ed-Devletü'l-Osmâniyyeti fî Avrupa, İmam Buhari Kütüphanesi.
- Müfid ez-Zeydî. Mevsûatü't-Târîhi'l-İslâmiyyi'l-Osmâniyyi, Dârü'l-Üsâme, Amman, Ürdün.
- Necatoğlu(2019). Şühedâi'l-Irak fî Harbi'l-Âlemiyyeti fî Dav'i'l-Vesâiki ve'l Mesâdırı'l-Osmâniyyeti, Dâru'l-Hikmet.
- Necmeddin Bayraktar(2014). Hadâratü ve Kânûn'u-Osmâniyyeti, Arap Evi.Nedîmü'l-Abdullah. Mietü Senetin Ale'l-Hamleti'l-Biritâniyyeti Alâ Bilâdi mâ Beynennehrayn, Createspace, Londra.
- Orhan Muhammed Ali.(2008). Revâihu fî Târîhi'l-Osmâniyyi, Dâru'l-Kelime ve'n-Neşri. Rafet Ğanîmî eş-Şeyh, Nâci Abdülbâsîd Hüdhd. Mahmud Ramazan, İstratijiyyetü ed-Devleti'l-Osmâniyyeti fî Mıntıkati'l-Halici'l-Arabiyyeti(1869-1914), Merkezu'l-Hadâratı'l- Arabiyyeti, Kahire.
- Rağîd es-Sulh. Harben Britanya ve'l-Irak (1941-1991), Matbûât li'tevzî ve'n-Neşri. Rükni Salih. Sahibü'l-Evvel el-Cuburi, Müntedi el-Maarif.
- Salih Saib el-Cuburi. Safahati min Tarihi'l-Irak'l-Muasırı Müzekkratü Feriku'l-Evvel. Seyyid Abdürrezzak el-Hüsni. el-Irak fî Devreyi'l-İhtilâl ve'l-İntidâb, Yayın yeri (?).

Seyyid Muhammed Seyyid Mahmud. Târîhu’Devleti’l-Osmâniyyeti (en-Neş’etü, el-İzdihâru. Sinan Marufoğlu. el-İrâkı fî’l-Vesâiki’l-Osmâniyyeti, el-Evdâu’s-Siyâsiyyeti ve’l-İctimâiyyeti fî’l-İrâkı Hilâli’l-Ahdi’l-Osmâniyyi, Dâru’ş-Şurûki li’n-Neşri ve’t-Tevzî.

Somerset de Geer.Terc. İbtisam Abdullah, el-Bisâdü’z-Zehebî: el-Hamletü’l-Biritaniyyeti ale’l-Irak ve’s,Suriyeti, Darü’l-Meda li’d-Tıbaati ve’n-Neşri.

Suveyd Sayd. Salli Hayri Madrud, Istraticiyyetü’d-difâi’l-Biritâniyyi Hisâru’l-Kûti, Vasıt Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını.

Şükrü Mahmud Nedim. (1954). Harbû’l-Irak (1914-1918), Şirketü’n-Nebras.

Şükrü Mahmud Nadim.(2008). el-İrâku fî Ahdi’s-Saytarati’l-Osmâniyyeti, Dâru-d-Dicle.

Tarık İbrahim Şerif. Sîretü Hayâti’l-Meliki’l-Faysal es-Sânî Âhiru Meliki’l-İrâk. Azîm (1935-1958), Dâru’n-Neşri Ubeykân.

Seyyid Muhammed Seyyid Mahmud.(2014). Târîhu’Devleti’l-Osmâniyyeti (en-Neş’etü, el-İzdihâru Vifga el-Mesâdiru’l-Osmâniyyeti’l-Muâsiratı ve’d-Dirâsâti’t-Türkiyyeti’l-Hadîseti), el- Adab Kütüphanesi.

Yazar (?).(1959). eser ismi, Kitâbü’t- Târîhi’t-Ta’lîm fî’l-İrâk-ı fî Ahdi’l-Osmâniyyeti (1638), Bağdat Yayınevi.

Yusuf İzzeddin.(1967). Dâvud Başa ve Nihâyetü’l-Memâliki fî’l-İrâkı, Dâru’l-Basrî Yayınları, Bağdat.

Yakup Yusuf Koriyye. el- İngiliz fî Hayâti Faysal, el-Ehliyyetü li’n-Neşri ve’t-Tevzî.

Yazar ?)(1969). Mileffü Vesâik’ı-Filistîn, Milli Rehberlik Bakanlığı, Devlet Araştırma Kurulu, Kahire.

Yılmaz Öztuna(2010). Târîhu’d-Devlet’l-Osmâniyyeti, Faysal Müessesesi.

LİNKLER

el-Âmmetü li’l-Mektebeti’l-Merleziyyeti <http://gscl.uotechnology.edu.iq/index.php/>

el-Câmiatü Babili’l-Merkeziyyeti es-Safhati’r-Reisiyyeti <http://library.uobabylon.edu.iq/>

el-Câmiatü’l-Mustansiriyyeti <http://uomustansiriyah.edu.iq/>

el-Emânetü’l-Âmmetü mektebeti’l-merleziyyeti, <http://library.uokerbala.edu.iq>

Mektebetü Câmiati Bağdat <http://clib.uobaghdad.edu.iq/>

Mektebetü Câmiâtü’l-Musul <http://www.uomosul.edu.iq/ar/libCentral>

Mektebetü Nûr, <https://www.nor-book.com/>

Muhammed el-Hayr Abdülkadir, Nekbetü’l-Ümmeti’l-Arabiyyeti bi Sukûti’l-Hilâfeti’l-Osmâniyyeti,) ,Mektebetü’l-Vehbe, 2008.

er,Reîsiyyetü- el-Emânetü’l-Âmmetü mektebeti’l-Merleziyyeti, General Secretariat of <https://library-iq.blogspot.com>

The Central Library <http://gscl.uyg.edu.iq/>